

Мироненко, І.Б. Усенко; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. - К., 2001. 220 с.

Костенко І. А.

(наук. кер. — доц. Лобач К.В)

*студент III курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

«ПОВІСТЬ ВРЕМЕННИХ ЛІТ» У ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Українське державотворення і правотворення кінця ХХ – початку ХХІ ст. потребує якнайретельнішого дослідження витоків Української держави й українського права від найдавніших часів, простеження етапів формування сучасної державно-правової системи України, визначення тих елементів минулого досвіду, які можуть бути творчо, з урахуванням сучасного рівня суспільного розвитку, використані нині, в епоху розбудови суверенної європейської держави. Особливе місце в таких студіях посідає епоха Київської Русі, коли Україна-Русь протягом кількох століть була найбільшою за територією й однією з найвагоміших за своєю політичною роллю державою Європи.

Правова і політична думка Київської Русі – це усні та писемні пам'ятки 9 – 13 ст., у яких відображаються погляди прямих пращурів сучасного українства на право, державу, суспільство і людину.

Основою пам'ятки „Повість минулих літ» є ідея про богобраність слов'янського народу та включення слов'янства в контекст християнської історії. Тут закладено думки про необхідність єдиної держави з централізованою політичною владою, яка можлива лише на основі добровільної домовленості народу з князями. У творі Нестора – літописця проглядається спроба вирішення співвідношення двох гілок влади – влади світської та церковної, що сформувались у державі.

„Повість минулих літ» – це розповідь про східнослов'янську спільноту та її багатовікову еволюцію у контексті світової історії, в якій усе відбувається з волі Божої. Головною державницькою засадою твору є заклик до захисту руської землі від зовнішніх ворогів на основі єдності Русі. В літописі йдеться і про закони та звичаї предків, які, на думку укладачів, повинні стати джерелами княжих уставів, обов'язків князя „правду діяти на цьому світі, у правді суд судити».

Визначна пам'ятка давньоруського літописання містить, окрім численних історичних, етнографічних, фольклорних та інших відомостей, також багато інформації про державно-правову систему Київської Русі в її еволюції протягом декількох століть, від звичаєвого права східнослов'ян-

ських племен до цілісної державно-правової ідеології, закріпленої внутрішньодержавними і міжнародними документами. Висвітлені в розгляданій пам'ятці державно-правові аспекти включають:

- показ місця князівської влади над Руссю у європейській і світовій системі державного управління і права;
 - визначення сакральної ролі Києва як символу князівської влади над Руссю;
 - коротку інформацію про галузі звичаєвого права полян Київщини в порівнянні з іншими слов'янськими племенами;
 - повідомлення про утвердження династії Кия та її визнання у Візантійській імперії;
 - пропагування державно-правових ідей у легенді про Рюрика;
 - висвітлення адміністративно-фінансової ролі виплати данини;
 - показ державотворчої функції інституту намісництва;
 - пропагування думки про належність до князівського роду як джерело влади;
 - інформацію про специфіку взаємодії візантійського і давньоруського права;
 - відомості про правові аспекти давньоруської дипломатії;
 - висвітлення специфіки юридичних процедур язичницького періоду історії Русі;
 - інформацію про спадкове князівське право Київської Русі;
 - відомості про «устави й уроки» Ольги в контексті інших найважливіших аспектів державно-правової діяльності княгині;
 - свідчення про державно-правові наслідки охрещення Аскольда, Ольги та Володимира з усією Руссю;
 - повідомлення про роль воеводи у структурі державної влади Русі та ін.
- До найважливіших категорій державно-правової системи Київської Русі належать:

1) позначення соціальних, а відтак і правових статусів людини – князь, боярин, гість (купець – наприклад, в угоді Ігоря з греками 945 року), тіун (тівун), гридень, рядович, смерд, закуп, холоп тощо;

2) позначення основних правових понять та юридичних процедур – закон, устав, урок, ряд, суд, клятва /рота /хрестоцілування, грамота /хартія та ін.

Таким чином, Київська Русь являла собою доволі своєрідну державно-правову систему, численні аспекти якої віддзеркалені в літописній літературі. Сам по собі літопис не є, як відомо, правовим документом – його основним завданням є хронологічний опис подій. Однак синтетичні, комплексні риси цього документа передбачають не тільки включення в нього окремих суто правових текстів (угоди між князями, договори між Руссю і Візантією), але і наявність інформації, котра може бути опосередковано інтерпретована у правовому плані.

Література:

1. Милов Л.В. Исследования по истории памятников средневекового права / Л.В. Милов. – М.: РОССПЭН, 2009. – 336 с.

Ковальова М. І.

(наук. кер. — доц. Лобач К.В)

*студентка V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ Г.СКОВОРОДИ

Творення Української держави потребує глибокого дослідження і осмислення як української історії взагалі, так і творчого спадку окремих особистостей зокрема.

Слід відзначити, що постать Григорія Сковороди, видатного українського філософа і поета, завжди приваблювала істориків, літературознавців, філософів, бібліографів, а останніми роками інтерес до осмислення його творчої спадщини, світобачення і світовідчуття посилюється. Було видано збірники його творів, відбулися всеукраїнські та міжнародні наукові конференції та Міжнародні Сковородинівські читання, де всебічно обговорювалися непересічна постать українського генія, його ідейна, літературна спадщина, поетичний талант. Низка дисертаційних та монографічних досліджень, присвячених видатному мислителю, є підтвердженням усвідомлення суспільством необхідності всебічного вивчення ідейної спадщини Г.Сковороди для суспільного життя сучасної України [2, с.9].

Філософія Г.Сковороди – це філософія гідності як основної засади існування людини. Цю ідею він втілював і продемонстрував на прикладі власного життя. Вчений-філософ «відстоював свою творчу індивідуальність, особисту свободу, не піддаючись спокусам світу»: багатству, владі, високому соціальному стану, світськості [4, с. 13].

Філософію Г. Сковороди називають філософією свободи, але при цьому немає ані його філософського трактату, спеціально присвяченого цій темі, ані навіть байки. Та разом з тим, це твердження майже ні в кого не викликає сумнівів. І дійсно, в українській літературі годі знайти людину, свободнішу за Г.Сковороду.

Якщо навіть у загальних рисах проаналізувати доробок Г. Сковороди, то відразу впадає в очі байдужість до політики, принаймні у його творчості. Сприймаємо Г.Сковороду як людину цілком занурену в себе задля самопізнання і самовдосконалення, як образ філософа-самітника, перейнятого думками про вічне і далекого від подій своєї доби. У своїх творах він ніде не висловив протесту проти закріпачення українських